

LEVENSBESTENDIG WONEN

NIEUWBOUW WZH DE STRIJP-WATERHOF DEN HAAG

Voor architect Ton Voets uit Delft was (onbehandeld) hout een vast gegeven, toen hij werd gevraagd voor de uitbreiding van woonzorgcentrum WZH De Strijp-Waterhof in Den Haag. Het natuurproduct geeft als geen ander materiaal warmte, sfeer en gevarieerde beeldmogelijkheden, wat zeker oudere mensen op prijs stellen. De opdrachtgever, woningbouwvereniging HaagWonen, toonde zelfs geen zweem van bezwaar.

Het is nog niet eens zo lang geleden dat mensen aan het eind van hun leven werden weggerangeerd naar bejaardentehuizen. Volgens mechanistische maatschappij-opvatting hadden ze hun proeve van bekwaamheid op het vlak van voortplanting, opvoeding en werklust naar voldoening afgelegd en was het hoog tijd, overbodig geworden, in de vergetelheid te geraken. Wat de ouden van dagen nog restte, was eenkamersgewijs uitdoven in huize Avondrood, zachtjes namopperend als een rommelend onweer in de verte dat nimmermeer naderbij komt. Echter, op de optimistische golven van de welvaart en door hun luider mondigheid is hun tegenwoordig een echte 'vierde levensfase' gegund. Weliswaar worden ze nog steeds bij elkaar geplaatst in complexen, maar ze hebben daar wel de beschikking over volwaardige aanleunwoningen en appartementen, gebouwd met Seniorenlabel en Politiekeurmerk Veilig Wonen. Deze zijn bovendien niet ingericht met standaardelementen, maar zijn geheel naar eigen smaak te stofferen. Elders op het complex kunnen de veteranen via een abonnement, al naar de rijzende gebreken, zorg aankopen, en er is gedacht aan gemeen-

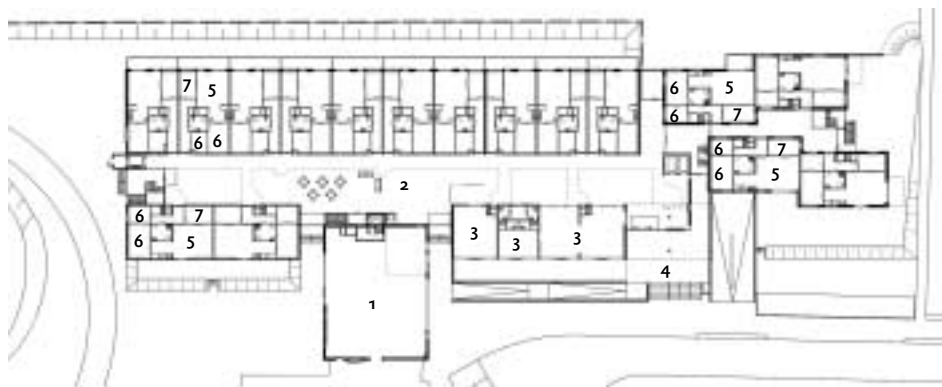
schappelijke voorzieningen op terreinen van ontspanning en winkelen. Zo ontstaat een geheel eigen, authentieke sfeer, waarin de thans gerespecteerde bovenplussers wonderwel gedijen.

Sociaal zorgvernieuwer Ook De Strijp-Waterhof te Den Haag, onderdeel van samenwerkingsverband Woon- en Zorgcentra Haaglanden (WZH), heeft zich met zo'n 310 medewerkers praktisch en theoretisch opgeworpen als sociaal zorgvernieuwer, zoals projectadviseur Peter van der Meer duidelijk maakt. 'Centraal in ons beleid staat zelfstandigheid en jezelf kunnen zijn. Niet alleen bieden we onze cliënten mooie appartementen, maar ook streven we naar zo veel mogelijk differentiatie in leefstijlgroepen, zodat niemand tussen wal en schip terechtkomt. Zo hebben we een van de nieuwbouwtorens helemaal gereserveerd voor Nederlands-Indische ouderen.' De opgedane kennis en ervaring wordt daarenboven ter beschikking gesteld aan andere woonzorgcentra. En het moet gezegd, de onlangs gerealiseerde uitbreiding van de oude Waterhof en De Strijp met gebouwen en

Atrium. Zoals zorgcentrum De Strijp-Waterhof differentieert naar types ouderen, zo heeft Voets dat gedaan met en in de materialen.

Inzetje: Links de nieuwe Waterhof, rechts de nieuwe Strijp; de torens markeren de terreinentree. Het binnenterrein wordt nog ingevuld als park met muziek tent.

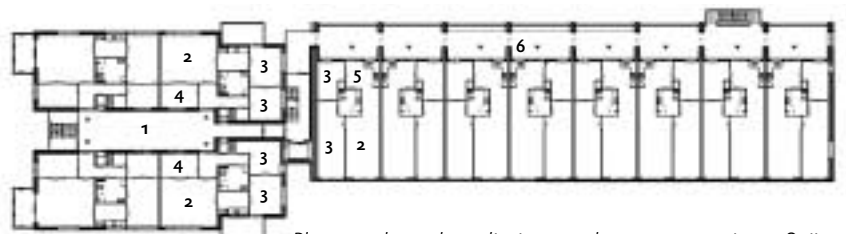
De western red cedar lamellen dienen als lichtfilteraar en luchtverser. Om vochtinwerking te voorkomen, moeten de kopsen kanten van de liggers nog worden afgedekt.

Plattegrond begane grond nieuwe Waterhof.

Legenda

- 1. Doorgang naar oude Waterhof
- 2. Atrium
- 3. Algemene ruimtes
- 4. Entree
- 5. Woonkamer
- 6. Slaapkamers
- 7. Slaap-, studeer- of logeerkamer dan wel uitbreiding van de woonkamer

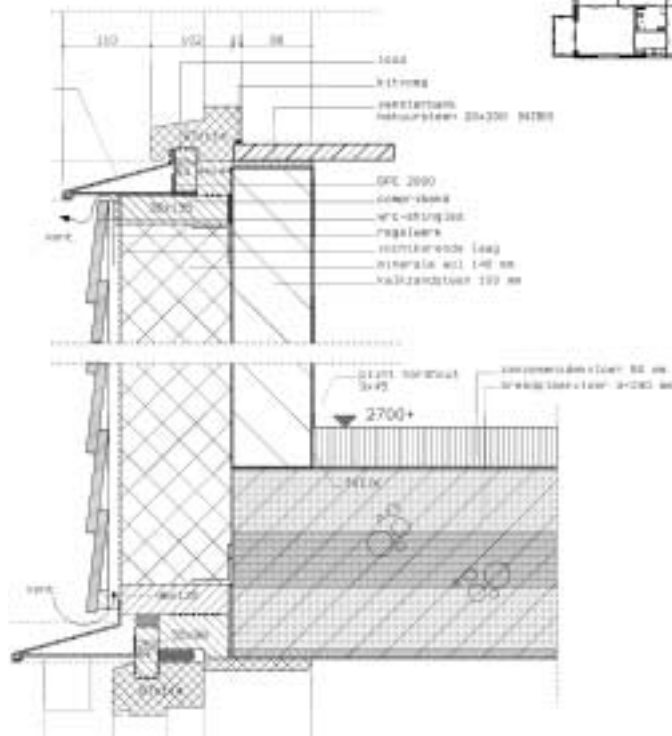

Plattegrond tweede verdieping zevenlaagse toren en nieuwe Strijp.

Legenda

- 1. Corridor
- 2. Woonkamer
- 3. Slaapkamers
- 4. Slaap-, studeer- of logeerkamer dan wel uitbreiding van de woonkamer
- 5. Keuken
- 6. Galerij

TEKENINGEN: TON VOETS ARCHITECTEN DELFT

Detail gevel met shingles.

Zijwaartse borstweringen van okoumétriex naast de grijsgeschilderde meranti kozijnen kleuren het beeld af.

torens van in totaal 19.500 m² (148 appartementen en kantoren) is een onomstotelijk bewijs van de humanere omslag. Dat komt zowel tot uiting in de zorgvuldig geconcepioneerde architectuur als in de voorzieningen en de grootte van de 140 zogenaamde garantwoningen voor echtparen: vierkamerappartementen met een weldadige oppervlakte van circa 120 m². De overige acht woningen, voor mensen met een niet-aangeboren hersenafwijking, tellen drie kamers en zijn dus wat kleiner.

Onderbroken winkelhaak De woonzorguitbreiding, iets ten noorden van Vinex-locatie Wateringse Veld, heeft grofweg de vorm van een onderbroken winkelhaak, waardoor met de oudbouw als derde wand een binnenterrein ontstaat. Dit luwe deel krijgt nog een opwaardering met park en muziekten.

De oude Waterhof, een vijflaags flatgebouw, is architectonisch een typisch (wan)product van de jaren 1970. Dit verblijf wordt momenteel gerenoveerd en geschikt gemaakt voor psychogeriatrische patiënten die 24 uur per dag zorg en verpleging behoeven. Dwars hierop is het eerste nieuwbouwblok met 114 garantwoningen gezet, waardoor een T-vorm ontstaat. Het langgerekte blok, deels vier- en deels zeslaags en doorsneden door een prachtig, haast lichtgevend atrium, mondt uit in een toren van tien verdiepingen. Deze markeert samen met het zeven etages hoge exemplaar van het tweede nieuwbouwdeel een paar meter verderop de entree tot het terrein, wat een belangrijk uitgangspunt was bij het stedenbouwkundig plan, aldus architect Ton Voets. Aan de tweede toren zit een lang bouwlichaam van drie verdiepingen vast, waarvan de begane grond de gerenoveerde oudbouw van De Strijp is.

Teerglazen lamellen Het schuin oplopende atrium tussen de vier- en zeslaagse bouwdelen is 8 m breed en op het hoogste punt meer dan gebouwhoog. De corridor, waarin zich ook de hoofdentree van de nieuwe Waterhof bevindt, dient als wintertuin en als openbare c.q. gemeenschapsruimte voor het verenigingsleven; de directe ontmoetingsplaatsen liggen bij de entree en bij de doorgang naar de oude Waterhof. Als deze laatste is gerenoveerd, levert dat bij het scharnierpunt tevens een restaurant, bruin café, koffiehok, loungerruimte, kapsalon en winkel op.

Het atrium, voor zover niet aansluitend op de langs liggende garantwoningen, bestaat uit een constructie van stalen kolommen en wordt bekroond - op uitdrukkelijk voorschrift van de architect - door liggers van gelamineerd vuren (150 x 1.100 mm). Het geheel is ingevuld met glas. Ter hoogte van de liggers zijn als zonwering en ventilatievoorziening schuingeplaatste western red cedar en teerglazen lamellen geplaatst, hoog aan de kopse gevels en bij de hoofdentree alleen glazen exemplaren. Doordat het oplopende glasdak gunstig ten opzichte van de zon ligt, is dit voorzien van 380 m² fotovoltaïsche cellen die een tweeledig doel dienen: buitenzonwering en opwekkers van elektriciteit. Deze laatste functie leidt tot een aardige verlaging van de stookkosten.

Belangrijk ontwerpprincipe Door de gevarieerde materiaalsamenstelling van het atrium valt het daglicht in verschillende sterktes naar binnen, wat een bijzonder aangenaam schouwspel oplevert. En daarmee raken we aan een belangrijk ontwerpprincipe van architect Voets. Hij ziet licht namelijk als een van de voornaamste vormgevende materialen die een architect ten dienste staan. Ook elders in het complex heeft hij voorzieningen getroffen, waardoor het daglicht vrijuit en creatief z'n gang kan gaan, zoals glazen trappenhuizen en temperende zonweringen. Het is ook de reden waarom hij een grote voorkeur heeft voor houten kozijnen, die in het complex in de houtsoort meranti overvloedig zijn toegepast, grotendeels met diepe neggen en deels, bij de garantwoningen, als bloemkozijn dat de hoek omgaat. 'De profilering ervan geeft diepte, detail, levendigheid én allerlei subtiele schaduwwerkinkjes. Neem de kozijnen van vroeger, die zijn zo prachtig veelvorming met toogjes, latjes, boogjes, lijstjes, diepe negges, dat je blik na één keer kijken nog niet klaar is.' De moderne gebouwen van nu met aluminium of kunststof kozijnen vindt hij in dat opzicht zeldzaam saai: de gevels zijn zo plat als een dubbeltje, na één oogopslag dwaalt je blik alweer af, op zoek naar een echte prikkel.

**HOUTEN KOZIJNEN GEVEN DIEPTE,
DETAIL, LEVENDIGHEID ÉN SUBTIELE
SCHADUWWERKINKJES**

De buitengevels van de garantwoningen zijn bekleed met western red cedar shingles in wisselende breedtes, die door hun schuchter lichtbruine kleur een gevoel van prilheid oproepen. Links een deel met glazen lamellen.

Het vierlaagse bouwdeel garantwoningen steekt deels het atrium in, shingles worden hier, brandvertragend behandeld, potdekselwerk.

Zicht op het linkerdeel van de nieuwe Waterhof: een vier- en zeslaags bouwdeel, doorsneden door een atrium. Rechts de oude Waterhof, een vijflaags flatgebouw, dat op dit moment wordt gerenoveerd.

Feiten en getallen

Locatie:	Polanenhof 255, Den Haag
Opdrachtgever:	Woningbouwvereniging HaagWonen Den Haag
Ontwerp:	Ton Voets Architecten Delft
Aannemer:	Bouwcombinatie Deltasteden VOF 's-Hertogenbosch
Constructeur:	Adviesburo Van Eck BV Rijswijk
Western red cedar shingles, gevelbekleding:	Houthandel Houtex BV Waddinxveen
Meranti kozijnen:	Timmerfabriek De Kroon BV Gendt
Gelamineerd hout:	Heko Spanten BV Ede
Bouwoppervlak:	19.500 m ²
Bouwperiode:	Juni 2001 - september 2003
Bouwkosten:	€15,5 miljoen (excl. BTW)

Logische volgorde In het atrium lopen op de verdiepingen galerijen langs de woningen, terwijl dwarse loopbruggen het burenccontact bevorderen. De verkeers-elementen zijn opgericht in staal, terwijl het loopdek bestaat uit underlayment, isolatiemateriaal en slipvast betontriplax. De atriumwanden van de vierkamerappartementen zijn in houtskeletbouw uitgevoerd; ze zijn bekleed met potdekselwerk van ruwgezaagd western red cedar. De ruige vorm moet de natuurbeleving verhogen. Volgens voorschrift zijn ze brandvertragend behandeld. In de woningen zelf, aan de buitengevel voorzien van ruime balkons, zijn om energetische redenen de natte cel (badkamer, toilet) en de keuken midden in de woning geplaatst. Hieromheen zijn de overige vertrekken gesitueerd, in een logische volgorde en met korte routes voor als men slechter ter been wordt. Zo sluit de natte cel direct aan op de slaapkamer die weer in verbinding staat met een extra slaapruijnte, mocht het nodig zijn dat men apart slaapt. Een derde slaapvertrek kan bij de woonkamer worden getrokken of worden ingericht als studeerkamer dan wel logeerruimte voor de kinderen. Alle vertrekken zijn op twee manieren toegankelijk.

Gevoel van prilheid Al is het seniorenoord neergezet in beton, het vele toegepaste hout speelt een essentiële rol in de retouchering van koude materialen. Daarnaast, zoals het zorgcentrum differentieert naar types ouderen, zo heeft Voets dat gedaan met en in de materialen. Het bijzonderst zijn de buitengevels van de garantwoningen: ze zijn op grote schaal bekleed met western red cedar shingles in wisselende breedtes, die door hun schuchter lichtbruine kleur een gevoel van prilheid oproepen. Voets kwam op deze houttoepassing toen hij Vorarlberg in Oostenrijk bezocht. 'Daar trof ik waanzinnig mooie hout-architectuur aan, ook met shingles. Prachtig is het hoe die van kleur zijn verschoten, sommige waren zelfs zwart.' De tien verdiepingen hoge toren, met per verdieping vier garantwoningen, spoedt zich naar boven in baksteen. Aan zowel de voor- als achterzijde hebben de appartementen balkons, terwijl aan de kant van de terreinentree uitpan-dige glazen serres het woongenot verhogen. Ter plaatse van het trappenhuis geeft een gebouwhoge strook western red cedar lamellen niet alleen esthetisch reliëf en strenge abstractie, maar ook functionaliteit als lichtfilteraar en luchtverser. Zijwaartse borstweringen van okoumé-triplax naast de grijsgeschilderde meranti kozijnen kleuren

het beeld af. Verborgen onder de nieuwe Waterhof gaat een kelder voor 67 parkeerplaatsen en voor de bergingen schuil. De parkeerkelder ligt niet helemaal onder de grond, zodat er tijdens de bouw geen peperdure damwand geslagen hoefde te worden.

Gelukkige confrontatie De lagere toren van zeven verdiepingen kent mutatis mutandis een zelfde opzet. De uitstulpende serres bevinden zich hier aan de straatzijde. Aan de achterkant valt een enorm vlak gebouwhoog western red cedar lamellen op, waarachter liftschaft, hal en trappenhuis schuilgaan. In deze woonkolos zijn 26 garantwoningen voor 38 Nederlands-Indische ouderen gerealiseerd. De toren sluit aan op een drielaags bouwdeel: de begane grond is de gerenoveerde oudbouw van verpleeghuis De Strijp voor psychogeriatrische patiënten, de twee verdiepingen daarboven zijn nieuw. Hier zijn kantoren voor het facilitair bureau en de acht driekamerwoningen voor mensen met een niet-aangeborene hersenafwijking gevestigd; deze laatste worden ontsloten via een overdekte galerij. Achter deze laagbouw zit nog een kinderdagverblijf, een uiterst gelukkige confrontatie tussen jong en oud. De tweelaagse nieuwbouw is bekleed met western red cedar rabat, als variant op het potdekselwerk in het atrium. Op de begane grond is het gedeelte links van de entree voorzien van een western red cedar roosterwerk, waarin als grapje de naam 'Strijp' is uitgespaard. Zoals overal in de gebouwencluster is de gevelbekleding voortreffelijk bevestigd: het exact benodigde aantal nagels en de koppen ervan liggen keurig op het hout, een compliment voor de aannemer.

Uit isolement Bij alle complexiteit zijn de bouw en de verhuizing van de ouderen redelijk soepel verlopen. Projectadviseur Peter van der Meer is dan ook zeer te spreken over het resultaat. De gerealiseerde nieuwbouw voldoet naar zijn mening aan alle wensen. Zoals het er nu staat en zoals het is ingevuld voor verschillende woon-groepen, met elk hun eigen interesses en leefstijl, is het allesbehalve een ouderwets instituut zoals ooit gebruikelijk was. 'Daar zijn we constant naar op zoek, naar het optimaal creëren van een thuissituatie, wat voor ouderen zo belangrijk is. Het gaat om hun welzijn, en hier kunnen ze nu zo lang mogelijk levensbestendig wonen.'